

prof.nadzw. dr hab. Renata Marzec
Sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna instrumentalistyka
Akademia Muzyczna im. F.Nowowiejskiego
w Bydgoszczy

Bydgoszcz, 1.10.2017

RECENZJA

Zlecaniodawcą recenzji jest Akademia Muzyczna im.Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy.
Podstawa prawna: Ustawa z dnia 14.03.2003 roku tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.nr 65,poz.595 wraz ze zmianami Dz.U.z dnia 27.07.2005 roku, nr.164, poz.1365, art.14 ust.2 pkt2).

Dotyczy

Uchwały 43/2013 Rady Wydziału Instrumentalnego z dnia 24.09.2013 r. Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy w sprawie wszczęcia przewodu doktorskiego w dziedzinie:

sztuki muzyczne, dyscyplinie: instrumentalistka, specjalności: wiolonczela mgr Filipa Syski, pracownika Akademii Muzycznej w Bydgoszczy.

Zgodnie z Uchwałą 44/2013 Rady Wydziału Instrumentalnego z dnia 24.09.2013 r. Akademii Muzycznej im.Feliksa Nowowiejskiego zostałam powołana do funkcji recenzenta w w/w przewodzie doktorskim.

Całości otrzymanej przeze mnie dokumentacji w przewodzie doktorskim Pana mgr Filipa Syski, oprócz pracy doktorskiej wraz z opisem, składała się z następujących elementów :

- uchwały w sprawie wyznaczenia mnie recenzentem pracy doktorskiej
- jednego egzemplarzu dorobku doktoranta kandydata,

Brakuje:

- opinii promotora, która powinna być dołączona wraz ze złożeniem do dziekana pracy doktorskiej,
- protokołu z przebiegu posiedzenia Rady Wydziału,
- protokołu komisji skrutacyjnej z przeprowadzonego głosowania,
- listę obecności członków Rady Wydziału uprawnionych do głosowania,

Podstawowe dane o kandydacie

Doktorant Ukończył studia magisterskie w Akademii Muzycznej im.F.Nowowiejskiego w Bydgoszczy w 2011 roku

Wykształcenie uzupełniające osiągnął w UMFC w Warszawie jako staż artystyczny w zakresie kameralistyki fortepianowej w roku 2012.

Przebieg zatrudnienia obejmuje pracę w Polskiej Orkiestrze Sinfonia Iuventus (rok 2013).

Swoją edukację uzupełniła również na kursach mistrzowskich profesorów: K.Michalika, P.Głąbika, A.Orkisz, T.Strahla, A.Wróbla.

Praca zawodowa Pana Filipa Syski to angaże w Orkiestrze Kameralnej Polskiego Radia AMDEUS, Orkiestrze Kameralnej Capella Bydostiensis, Toruńskiej Orkiestrze Symfonicznej, Inowrocławskiej Orkiestrze Pro-Arte.
Jest członkiem działającego pod artystycznym kierownictwem Andrzeja Bauera oktetu wiolonczelowego- Warszawska Grupa Cellonet, z którym koncertował na prestiżowych, międzynarodowych festiwalach muzyki współczesnej.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Temat pracy:

12 Hommages a Paul Sacher. Potencjał brzmieniowy wiolonczeli w kształtowaniu dramatyizmu i ekspresji dzieła.

Zawartość dzieła artystycznego zatwierdzonego podczas wszczęcia przewodu doktorskiego w dniu 24.09.2013 r. według otrzymanej dokumentacji i przedstawionej koncepcji pracy, dotyczy kompletnej wersji cyklu, czyli 12 dzieł. Niestety ostateczny rezultat przedstawiony do oceny zawiera 11 utworów. Jest to zmiana dotycząca treści Uchwały 43/2013 w sprawie wszczęcia przewodu. Nasuwa się tym samym pytanie, czy były jakiegokolwiek uchwały korygujące zmiany w dziele artystycznym stanowiącym pracę doktorską.

Praca doktorska w postaci dzieła artystycznego zarejestrowanego na 2 CD przedstawia następujący repertuar:

CD1

1. Conrad Beck: Fur Paul Sacher- Drei Epigramme fur Violoncello solo
2. Luciano Berio: Les monts sont alles...
3. Benjamin Beitten: Tema Sacher
4. Henri Dutilleux: 3 Strophes sur le nom de Sacher
5. Wolfgang Fortner: Zum Spielen fur den 70. Geburtstag: Thema und Variationen fur Violoncello solo.
6. Alberto Ginastera: Puneña No.2 op.45

DC2

7. Cristobal Halffter: Variationen uber das Thema eSACHERe
8. Hans Werner Henze :Capriccioso
9. Heinz Holliger: Chaconne fur Violoncello solo
10. Klaus Huber: Transpositio ad infinitum
11. Witold Lutosławski: Wariacja Sacherowska

Zbiór kompozycji zainicjowany przez Mścislawa Rostropowicza-ponadczasowego wirtuoza wiolonczeli i genialnego artysty, był dla kompozytorów realną perspektywą wykonania swoich dzieł w sposób przekraczający ówczesne bariery techniki gry wiolonczelowej. Dlatego też przedstawione na płytach CD rejestracje, stanowią esencję różnorodności technik kompozytorskich oraz to, w jaki sposób mogą być wykorzystane możliwości techniczne i sonorystyczne instrumentu bez użycia dodatkowych przetworników elektronicznych.

Zasadniczą wartością wynikającą z realizacji dzieła artystycznego mgr Filipa Syski jest opracowanie i przygotowanie arcytrudnego materiału nutowego kilkunastu kompozytorów XX wieku o jakże odmiennej i nie zawsze sprecyzowanej stylistyce. Niewątpliwie praca nad odczytaniem tekstu (często w wersji rękopiśmiennej), zrozumienia sposobu notacji, intencji oraz poszczególnych oznaczeń zamieszczonych przez kompozytorów, to ogromny trud jaki

włożył Doktorant w przygotowanie nagrania. Wartością samą w sobie jest dla mnie osobisty przekaz, emocje i indywidualizm interpretacji, który słyszeć w każdym utworze. Sposób rozumienia i wykonania dzieł wskazuje na duże umiejętności wykonawcze pod względem operowania wieloma płaszczyznami brzmieniowymi, dbałość o poprawną intonację i świadome używanie vibrato. Najważniejszym jednak atutem jest szczerą pasję, bez której fakt zmierzenia się z dość biegunowo zestawionym materiałem dźwiękowym, dla wielu wykonawców byłby nieosiągalny.

We wszystkich przedstawionych dziełach Doktorant prezentuje starania o rzetelność w zakresie realizacji tekstu, zarówno pod względem tradycyjnej notacji oraz całego spektrum dodatkowych znaków, wskazań, sugestii kompozytorów. Nie mniej od pierwszego odsłuchu Thema und Variationen W. Fortnera odczuwałam dziwny dyskomfort w odbiorze i analizie utworu, który może sam w sobie nie wzbudza szczególnych inspiracji. Odnosiłam zatem kilka kwestii do wyjaśnienia podczas obrony pracy, a w recenzji zamieszczam wskazanie na Variation I, (trzeci system wariacji). Bardzo precyzyjne oznaczenie kompozytora *improvise very quickly, using the given harmonics in any you wish* zostało przez doktoranta potraktowane niezobowiązująco zarówno w pierwszej ekspozycji jak i w następnej (kolejna strona, piąty system)- *improvised as above*. W Variation III (kanon) słyszeć sporo niedokładności intonacyjnych. Wynika to rzecz jasna z łączenia istotnie trudnych współbrzmień interwałowych i skomplikowanej tym samym aplikatury. Jest to jednak według sugestii kompozytora kanon rytmiczny i zastosowanie zalecenia opisanego w legendzie mogłoby w znacznym stopniu poprawić jakość wykonania.

Pan Filip Syska dobrze operuje rozłożeniem czasu w muzyce, co wyraźnie słyszeć w 3 Strophes H.Dutilleux i Chaconne Heinza Holligera. Świetny warsztat i technika gry Doktoranta wyrażona jest w różnorodności artykulacji, bogactwie brzmień, własnych pomysłów na rozumienie intencji twórcy. To wszystko sprawia, że Puneña No.2 op.45 brzmi tak jakby wiolonczela była instrumentem o nieskończonych możliwościach sonorystycznych i technicznych a ekspresywność muzyki tanecznej, dynamicznej i ludowej dawała wiolonczeliście szczególne atrybuty wypowiedzi.

Przygotowanie utworów z II połowy XX wieku, zetknięcie się z tak różnym i zindywidualizowanym warsztatem kompozytorskim, generuje nie tylko wykorzystanie dotychczasowych, posiadanych umiejętności, pewnych nawyków związanych z tzw. tradycją wykonawczą, lecz prowokuje do pracy badawczej, odkrywania nowych jakości w aspekcie parametrów brzmieniowych i rozwiązań technicznych.

Przedstawione dzieło artystyczne posiada zatem w mojej ocenie nie tylko znaczący walor poznawczy w zakresie przemian, jakie dokonały się w wykonawstwie wiolonczelowym II połowy XX wieku.

W mojej ocenie ukazuje w sposób wyrazisty nie odtwórczą lecz twórczą rolę wykonawcy w kreowaniu istnienia kompozycji w ogóle. Jego roli w przetwarzaniu środków kompozytorskich na obraz dźwiękowy, tworzeniu indywidualnego i niezbędnego przepływu komunikacji od zapisu twórcy do potencjalnego odbiorcy.

Opis pacy doktorskiej

Od samego początku procedury, czyli wszczęcia doktoratu Pana Filipa Syski byłam pełna uznania i radości z powodu podjęcia przez Doktoranta właśnie takiego tematu pracy. Wszelkie badania i działania artystyczne dotyczące popularyzowania literatury na wiolonczelę solo

wzbudzają zawsze mój entuzjazm, sama też od wielu lat staram się przedstawiać ten instrument jako samowystarczalne medium do wypełniania muzyką znaczącej części moich koncertów.

Omawiany cykl *Douze Hommages à Paul Sacher* to zjawisko muzyczne XX wieku nie posiadające precedensu w historii literatury jakiegokolwiek instrumentu. Tym bardziej cieszy mnie fakt, iż te jedenaście małych arcydzieł na wiolonczelę solo (poza jednym utworem Boulez'a na 7 wiolonczel) doczekały się wśród wiolonczelistów młodego pokolenia podjęcia wyzwania, wykorzystania swojego talentu oraz potencjału intelektualnego dla artystycznego wykonania 11 dzieł tego cyklu oraz ich głębokiej analizy. Opis uważam zatem jako komplementarne uzupełnienie utworów zarejestrowanych na płytach CD.

Autor swoją pracę pisemną uporządkował w sposób bardzo logiczny a poszczególne rozdziały, ich treść i wzajemne zależności wyraźnie ogniskują się wokół treści sformułowanego tematu. Właściwe proporcje treści rozdziałów wyraźnie wartościują opisywane zagadnienia jako te najważniejsze. To niezwykła rzadkość w kontekście prac doktorskich, w których pierwsze rozdziały zazwyczaj stanowią nikłą wartość „pustego wypełnienia” większej objętości tekstu.

Rozdział I jest bardzo ciekawym zestawieniem definicji ekspresji, dramatyzmu i potencjału brzmieniowego wiolonczeli w kontekście historycznym oraz czasów powstania cyklu.

Rozdział II to część tematycznie zbliżająca odbiorcę w kierunku omawianych utworów. Wytacza historyczne tło twórczości na wiolonczelę solo odnosząc się do arcydzieł w postaci 6 Suit na wiolonczelę solo J. S. Bacha i ich XX-wiecznych admiratorów: Pablo Casals i Mściława Rostropowicza. Z literatury na wiolonczelę solo XX wieku Doktorant wymienia fundamentalne dzieła w tym obszarze: Kodaly'a, Hindemitha, Cassado, Lighettiego, Crumba, Brittena, Xenakisa. Z kręgu twórców brakuje jednak naszych polskich kompozytorów, którzy zasługują na wyróżnienie.

Rozdział III stanowi bardzo wyczerpującą i zasadniczą część opisu dzieła artystycznego. Doktorant przedstawił ją w sposób szczegółowy i zasługujący na uznanie. Wszak próba analizy 11 utworów na wiolonczelę solo skomponowanych przez tak różnych twórców, napisanych w rozmaitych okolicznościach, w skrajnie odmiennej stylistyce wymaga olbrzymiej determinacji i pasji. Samo wnikięcie w indywidualną technikę kompozytorską, język muzyczny wynikający z bardzo różnej i czasem wręcz eksperymentalnej wypowiedzi twórczej XX wieku oraz sposób notacji utworów jest dla artysty-instrumentalisty obszarem niezwykle absorbującym i skomplikowanym. W opisie detalicznym poszczególnych dzieł można odczytać szczere i osobiste refleksje Doktoranta wynikające z własnej pracy (wielogodzinnych ćwiczeń) aby wiedzę nie tylko przyswoić i zrozumieć ale też przetransferować na własny warsztat umiejętności i pracę przy instrumencie. Z przedstawionego opisu odczytuję chęć wniesienia w każde dzieło osobistego arsenału przeżyć, umiejętności i emocji oraz poszukiwań aby w realny sposób uczynić tę muzykę żywą i dostępną dla słuchaczy poprzez własną wrażliwość i technikę gry. Te właśnie aspekty odczytałam z opisu i oceniam je bardzo wysoko.

Z porządku analizy poszczególnych podrozdziałów wynika jasno idea przedstawienia w pierwszej kolejności twórczej sylwetki kompozytora. Pojawiają się w tym jednak pewne braki konsekwencji Autora co do niektórych kompozytorów. Polegają one na pominięciu życiorysu w przypadku np. Luciano Berio, a w kolejnym np. Henri Dutilleux poświęceniu aż 5 stron swojej pracy.

Analiza poszczególnych utworów wykonywanych na wiolonczeli solo wynika jednak zawsze z chęci dotarcia do źródeł przekazu i zbudowania muzycznej narracji dlatego też cieszy mnie wnikliwość Pana Syski w poszukiwaniu słownych konotacji. Wszak muzyka wg Nikolausa Harnoucourt'a jest mową dźwięków porządkowanych przez kompozytorów ale ożywiana i przekazywana przez wykonawców. A zatem *Les mots sont allés...* Luciano Berio jest znakomicie opisanym przykładem wzbudzającym pozamuzyczne skojarzenia bądź proveniencje zgodnie z cytatem słów kompozytora: „instrument powinien grać jakby mówił”. W przypadku zarejestrowanych utworów na wiolonczeli solo, leksyka muzyczna wyraża wiele rodzajów wypowiedzi nie tylko mowy, ale też śpiewu lub krzyku.

Wszystkie opisane utwory przedstawione są w możliwie dokładnej interpretacji formalnej wraz komplementarnym objaśnieniem wykonania oznaczeń, indywidualnych, kompozytorskich sposobów zapisu oraz bardzo skomplikowanej faktury. Na szczególne uznanie w mojej ocenie zasługuje *Capriccio* Heinza Holigera oraz *Transpositio ad infinitum – für ein virtuosos Solo cello* Klausa Hubnera.

Przy bardzo wysokiej ocenie omawiania merytorycznych i *stricte* profesjonalnych zagadnień dotyczących interpretacji poszczególnych utworów, kuriozalnym i wręcz zabawnym zjawiskiem wydają się tłumaczenia autora w zakresie podstawowych pojęć dot. półtonów i całych tonów (str.19) oraz *Aneks 1. Oznaczenia wykonawcze* opisujący takie jak techniki gry jak arco, pizzicato, martelé, con legno, ossia, sul ponticello, sul tasto, staccato, oznaczenie przesuwu smyczka od żabki do szpica oraz od szpica do żabki, flażolety naturalne, flażolety sztuczne. Zważywszy iż adresatami niniejszej pracy doktorskiej są w pierwszej kolejności osoby od wielu lat zajmujący się muzyką wiolonczelową a sam temat pracy wyłania z grupy zainteresowanych bynajmniej nie amatorów, ale wyjątkowych artystów-wiolonczelistów i entuzjastów, wyjaśnianie tak elementarnych określeń wykonawczych nie przystaje moim zdaniem do rozprawy na poziomie doktoratu.

Są to jednak uwagi, które nie mają znaczącego wpływu na całokształt mojej bardzo pozytywnej oceny opisu niniejszej pracy doktorskiej.

Konkluzja

Stwierdzam, iż według oczekiwań formułowanych w wymaganiach art.13 ust.1 Ustawy z dnia 14.03.2003 zarówno dzieło artystyczne pana Filipa Syski oraz dołączony opis stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego. Praca ta posiada znaczącą wartość w dziedzinie rozwoju dyscypliny, podejmuje problematykę wykonawczą w sposób oryginalny, oparty na własnych doświadczeniach artystycznych.

Przedstawioną pracę doktorską mgr Filipa Syski na temat: **12 Hommages a Paul Sacher. Potencjał brzmieniowy wiolonczeli w kształtowaniu dramatyzmu i ekspresji dzieła z satysfakcją oceniam pozytywnie i przyjmuję oraz wnioskuję o dopuszczenie do publicznej obrony.**

